

ВПЛИВ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ТЕОРІЙ НА РОЗВИТОК БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Бухгалтерський облік в Україні тривалий час знаходиться у процесі реформування, але досягненню бажаних результатів заважає відсутність теоретичного обґрунтування і осмислення базових категорій, відповідного інструментарію. Теоретичні розробки у галузі бухгалтерського обліку відстають від об'єктивно виникаючих практичних проблем, потреб сучасної економіки та процесів глобалізації.

Здійснювати теоретичні узагальнення, передбачати тенденції розвитку обліку, вивчати облікову практику сьогодні неможна без дослідження економічного, соціального середовища, культурно-історичних витоків сприйняття і застосування законодавчих норм. На бухгалтерський облік впливають економічні умови функціонування підприємств, правова система, політичні фактори, національні облікові традиції, тому його розвиток слід розглядати з урахуванням ролі економічних інститутів та їх впливу на побудову облікових систем.

Будувати методологію обліку, визначати її подальший розвиток неможна також без аналізу практичного застосування встановлених положень. Удосконалення нормативної бази не принесе ефекту, якщо це не буде сприйматись економічним і культурним середовищем.

Останнім часом серед вітчизняних учених актуалізувався інтерес до інституціонального трактування економічного розвитку України, ведеться дискусія про можливості використання теорій інституціоналізму в дослідженні перспектив розвитку бухгалтерського обліку. Тому представляється актуальним застосування нових підходів до розвитку бухгалтерського обліку в сучасних інституціональних умовах.

Дослідження інституціональних теорій докладно представлені у вітчизняній та зарубіжній літературі, у працях таких вчених, як В.М. Геєць, В.П. Ситник, І.І. Лукінов, П.Т. Саблук, Т. Веблен, Р. Коуз, У. Мітчел, В. Ойкен, М. Портер, Р. Ріхтер, Д. Норт, А. Нестеренко, А. Олійник, В. Тамбовцев, А. Шастічко та ін. Інституційний підхід до розвитку бухгалтерського обліку і звітності присутній у дослідженнях С.Ф. Голова, Г.Г. Кірейцева, В.М. Жука, М.С. Пушкаря, М.Г. Чумаченка, Т. Кучеренко, Л.О. Чайковської та ін.

Реформування бухгалтерського обліку знаходиться під впливом інституціональних теорій, визначається станом інститутів ринкової

економіки, потребами суспільства, новими вимогами користувачів до якості облікової інформації. Інституціональний підхід вже давно і успішно використовується в економічній науці і може бути покладений в основу при розв'язанні проблем бухгалтерського обліку.

Сучасна економічна система України включає сукупність інститутів, які іноді суперечать одне одному. Інститути ринку розвинуті ще недостатньо, що породжує інвестиційну кризу, без подолання якої неможливо економічне зростання. Перехід вітчизняної економіки до стійкого зростання, а системи бухгалтерського обліку до системи, що відповідає новим вимогам, є неможливим без суттєвого поглиблення інституціональних реформ в їх взаємозв'язку і з урахуванням глобалізаційних процесів.

Сьогодні численні користувачі фінансової звітності підприємств (власники, інвестори, менеджери та ін.) прагнуть отримати максимум достовірної інформації про підприємство. Виникають нові інституційні потреби до інформації бухгалтерського обліку, спрямовані на вирішення завдань збереження і примноження капіталу, ефективного управління тощо.

Базуючись на результатах досліджень з економічної теорії стосовно теорії інституціоналізму, можна спробувати з її допомогою знайти відповіді і на важливі питання бухгалтерського обліку: можливість створення єдиної цілісної системи обліку, визначення мети такої системи, потреб користувачів облікової інформації, визначення інститутів, що сприяють розвитку бухгалтерського обліку. При розробці концепції розвитку бухгалтерського обліку та звітності необхідно використати інституціональний підхід.

Інституціональна теорія може бути застосована і до ряду інших, конкретніших питань. Одним з таких питань, наприклад, є взаємозв'язок систем бухгалтерського обліку і оподаткування як окремих інститутів. Виконувати свої функції інститут бухгалтерського обліку та інститут оподаткування можуть тільки за умови узгодженості формальних і неформальних їх складових.

Застосування інституціональних теорій дозволяє пояснити сучасний стан та перспективи розвитку системи бухгалтерської обліку з позиції взаємодії базових економічних інститутів, потреб користувачів бухгалтерської інформації, використання розробок у інших галузях знань, нормативно-правових норм регулювання.

Інституціональний образ мислення і практична трансформація інститутів є вирішальними чинниками успішного вирішення багатьох проблем реформування облікової системи в Україні.